

Hallgrímur Halldórsson (1844-1920)

Hallgrímur Halldórsson fæddist 7. ágúst 1844 á Galtalæk í Biskupstungum. Sonur Ingunnar Guðmundsdóttur (1808-1876) og Halldórs Guðnasonar (1810-1889). Þau komu einnig upp syninum Guðmundi (1834-1905) sem síðar varð bóndi á Brjánsstöðum á Skeiðum.¹

Hann veiktist á þriðja ári og lá lengi veikur. Talið var að hann hefði þá misst sjón á öðru auga og var stórt vagl yfir því. Hann þótti erfitt barn og lærði aldrei að lesa. Hins vegar lærði hann kristin fræði utanbókar og vitnaði óspart í þau alla sína ævi. Hallgrímur varð ekki meðalmaður á hæð, væskill og aukvisalegur.²

Hallgrímur flutti með foreldrum sínum að Hrosshaga 1870 og var látinn gæta kúnna á sumrin sem gátu farið víða. Hallgrímur fór ekki styðstu leið við reksturinn heldur fór hann á bæina í kring og spurði eftir kúnum. Rak svo heim í bakaleiðinni. „Það eru erfiðar kýr í Hrosshaga“ var haft eftir Hallgrími. Hann nýttist illa til annarra verka en sendiferða.³ Eftir að foreldrar hann féllu frá lagðist Grímur í flakk um Tungurnar og nærliggjandi sveitir. Fór líka í kaupstað árlega og til bróður síns á Kjalarnesi.⁴ Grímur þótti skreytinn ef það hentaði honum en var oftast kátur og ræðinn og því aúfúsugestur.⁵

Hallgrímur fékk viðurnefnið Kúa-Grímur af starfa sínum við sendiferðir með kýr og nautgripi milli bæja og sveita á yngri árum. Ferðaðist Hallgrímur jafnan með staf og poka sem í voru aleigur hans. Ferðirnar tókust misvel og kannski síst flutningur Torfastaðatuddans. Átti hann að fylgja nautinu frá Torfastöðum til Reykjavíkur. Fór Hallgrímur yfir Brúará við Spóastaði. En daginn eftir finnst bolinn mannlús með múlinn á

sér við túnið á Svínavatni. Hallgrímur hafði þá farið upp með Lyngdalsheiðinni og upp í Laugardal og skilaði sér ekki heim fyrir en löngu síðar.⁶

Hallgrími var komið fyrir á bæjum og gefið með af sveitinni á veturna. Tekinn inn með hrútunum að eigin sögn. Hann var kræsinn á þá bæi sem hann var vistaður á. Einn ábúandann sagði hann hafa verið svo fátækann að hann ætti „ekki einu sinni hland til að þvo úr sér fötin sín.“⁷ Gísli Guðmundsson (1867-1921) í Kjarnholtum henti gaman að því að er hann ætlaði að taka Grím til sín svaraði hann svo til: „Það hafa nú margir dáið í Kjarnholtum“ og ekki fór hann að Kjarnholtum í það skiptið.⁸ Hallgrímur var aftur á móti hrifinn af Jóhönnu Jónsdóttur (1830-1908) á Stóra-Fljóti⁹ og Ingveldi Guðmundsdóttur (1845-1926) í Höfða.¹⁰

Hallgrími þótti gott að fá kaffi og út í það auk lummna. Keypti hann kaffi í kaupstað fyrir hagalagða sem hann tíndi eða fékk gefna. Bar hann þá upp að Brattholti til Tómasar Tómassonar (1845–1926) og Margrétar Þórðardóttur (1845–1928) þar sem hann fékk þá geymda og þvegna. Snikti hann líka ýmislegt smálegt til að versla fyrir. Geymdi hann kaffið til veturs þegar hann gat fengið það hitað er hann vildi og gefið öðrum.¹¹

Hallgrímur var veislukær og hagaði oft ferðum sínum þannig að hann kom oft óboðinn í brúðkaupsveislur degi áður en þær voru haldnar. Bauðst hann til að sækja vatn og var til aðstoðar. Var hann uppfullur tilhlökkunar fyrir veislurnar og sagði oft: „Þetta verður sungið í veislunni“ en eftir veisluna lifði hann í endurminningunum og sagði gjarnan: „Þetta var sungið í veislunni.“ Hann virtist hafa unun af söng en sjálfur var hann gersamlega laglaus og með skræka rödd og mjóa.¹²

Hann var viðkvæmur fyrir því ef honum fannst hallað á sig vegna stöðu hans í samfélaginu. Hann áttaði sig á að hann stóð ekki jafnfætis á við aðra en hann leit svo á að þeir hefðu ekki rétt til að líta niður á hann þrátt fyrir það. Svaraði hann skjótt og meinlega fyrir sig ef hann varð var við slíka framkomu. Kunnu menn best við að vera lausir við skens hans og meinyrði.¹³

Hallgrímur dó 27. janúar 1920 í Auðsholti hjá Tómasi Tómassyni (1874-1952) og Vilborgu Jónsdóttur (1879-1960). Þar hafði hann dvalist síðustu veturna. Grímur var fluttur fyrir til kirkju en venja var því óttast var að Hvítá ryddi sig og ófært yrði til kirkju. Því var fámennt er líkið var borið í kirkju. Heyrðust klukkurnar óma sjálfar og varð það tilefni margra sagna og blaðaskrifa. Sagt var að æðri máttarvöld hefðu hringt til að sýna Hallgrími tilhlýðilega virðingu því viðstaddir hefðu ekki hirt um það. Mun hvassviðrið hafa valdið ómi klukkanna. Á greftrunardaginn þegar sr. Eiríkur Þ. Stefánsson jarðsöng var hins vegar allt samkvæmt bókinni.¹⁴

Heimildir:

Teikning af Hallgrími Helgasyni eftir Jón Helgason. (Héraðsskjalasafn Árnesinga. Ma 96:653, Jón Helgason)

Guðríður Þórarinsdóttir. „Síðasti förumaðurinn“. *Inn til fjalla. Rit Félags*

Biskupstungnamanna í Reykjavík I. Ritstj. [Guðríður Þórarinsdóttir]. 2. prentun 1991. prt. Reykjavík, 1949. Bls. 167-77.

Halldór Gestsson og Páll Lýðsson. Ábúendatal Árnessýslu frá 1703 til ca. 2000.

Endurbætt útgáfa 2006. Handrit í eigu höfunda

Hannes Jónsson. „Líkaböng.“ *Lesbók Morgunblaðsins* 1971. 46:2. Bls. 2.

Helgi Guðmundsson. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni. II“. *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur VIII*. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 137-42.

- Margrét Ketilsdóttir. „Athugasemd við "Líkaböng" pistil Hannesar Jónssonar.“ *Lesbók Morgunblaðsins*, 24. janúar 1971. 46:4. Bls. 12.
- sr. Eiríkur Þ. Stefánsson. „Ferðamaður mikinn hluta ævinnar. Kafli úr útfararræðu sr. Eiríks Stefánssonar á Torfastöðum yfir Hallgrími Halldórssyni.“ *Lesbók Morgunblaðsins*, 21. mars 1971. 46:12. Bls. 10-11.
- Þórður Kárason. „Kúa-Grímur og kirkjuklukkurnar í Skálholti.“ *Lesbók Morgunblaðsins*, 21. mars 1971. 46:12. Bls. 10-13.
- . „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni“. *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur VIII*. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 126-36.

- ¹ Halldór Gestsson og Páll Lýðsson. Ábúendatal Árnessýslu frá 1703 til ca. 2000. Endurbætt útgáfa 2006. Handrit í eigu höfunda
- ² Guðríður Þórarinsdóttir. „Síðasti förumaðurinn.“ *Inn til fjalla. Rit Félags Biskupstungnamanna í Reykjavík* I. Ritstj. [Guðríður Þórarinsdóttir]. Reykjavík, 1949. Bls. 168-69 í 167-77; Helgi Guðmundsson. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni. II.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 142 í 137-42; Þórður Kárason. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 126-27 í 126-36.
- ³ Þórður Kárason. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 128 í 126-36.
- ⁴ Guðríður Þórarinsdóttir. „Síðasti förumaðurinn.“ *Inn til fjalla. Rit Félags Biskupstungnamanna í Reykjavík* I. Ritstj. [Guðríður Þórarinsdóttir]. Reykjavík, 1949. Bls. 169 í 167-77.
- ⁵ Sama heimild. Bls. 170.
- ⁶ Þórður Kárason. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 129-30 í 126-36.
- ⁷ Helgi Guðmundsson. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni. II.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 141 í 137-42.
- ⁸ Þórður Kárason. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 129 í 126-36.
- ⁹ Sama heimild. Bls. 132-33.
- ¹⁰ Helgi Guðmundsson. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni. II.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 140 í 137-42.
- ¹¹ Guðríður Þórarinsdóttir. „Síðasti förumaðurinn.“ *Inn til fjalla. Rit Félags Biskupstungnamanna í Reykjavík* I. Ritstj. [Guðríður Þórarinsdóttir]. Reykjavík, 1949. Bls. 172 í 167-77; Þórður Kárason. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 132 í 126-36.
- ¹² Þórður Kárason. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 131 í 126-36.
- ¹³ Sama heimild. Bls. 134-35.
- ¹⁴ Guðríður Þórarinsdóttir. „Síðasti förumaðurinn.“ *Inn til fjalla. Rit Félags Biskupstungnamanna í Reykjavík* I. Ritstj. [Guðríður Þórarinsdóttir]. Reykjavík, 1949. Bls. 175-76 í 167-77; Hannes Jónsson. „Líkaböng“. *Lesbók Morgunblaðsins* 1971. Bls. 2; Margrét Ketilsdóttir. „Athugasemd við "Líkaböng" pistil Hannesar Jónssonar“. *Lesbók Morgunblaðsins*, 24. janúar 1971. Bls. 12; sr. Eiríkur Þ. Stefánsson. „Ferðamaður mikinn hluta ævinnar. Kafli úr útfararræðu sr. Eiríks Stefánssonar á Torfastöðum yfir Hallgrími Halldórssyni“. *Lesbók Morgunblaðsins*, 21. mars 1971. Bls. 10-11; Þórður Kárason. „Kúa-Grímur og kirkjuklukkurnar í Skálholti“. *Lesbók Morgunblaðsins*, 21. mars 1971. Bls. 10 í Bls. 10-13; Þórður Kárason. „Sagnir af Hallgrími Halldórssyni.“ *Íslenskir sagnaþættir og þjóðsögur* VIII. Ritstj. Guðni Jónsson. Reykjavík, 1949. Bls. 136 í 126-36.